

Cun stgalfins en in patrimoni cultural mundial

Intginas scrittiras dal temp medieval èn singulares e nunremplazzablas

DA CLAUDIA CADRUVI / ANR

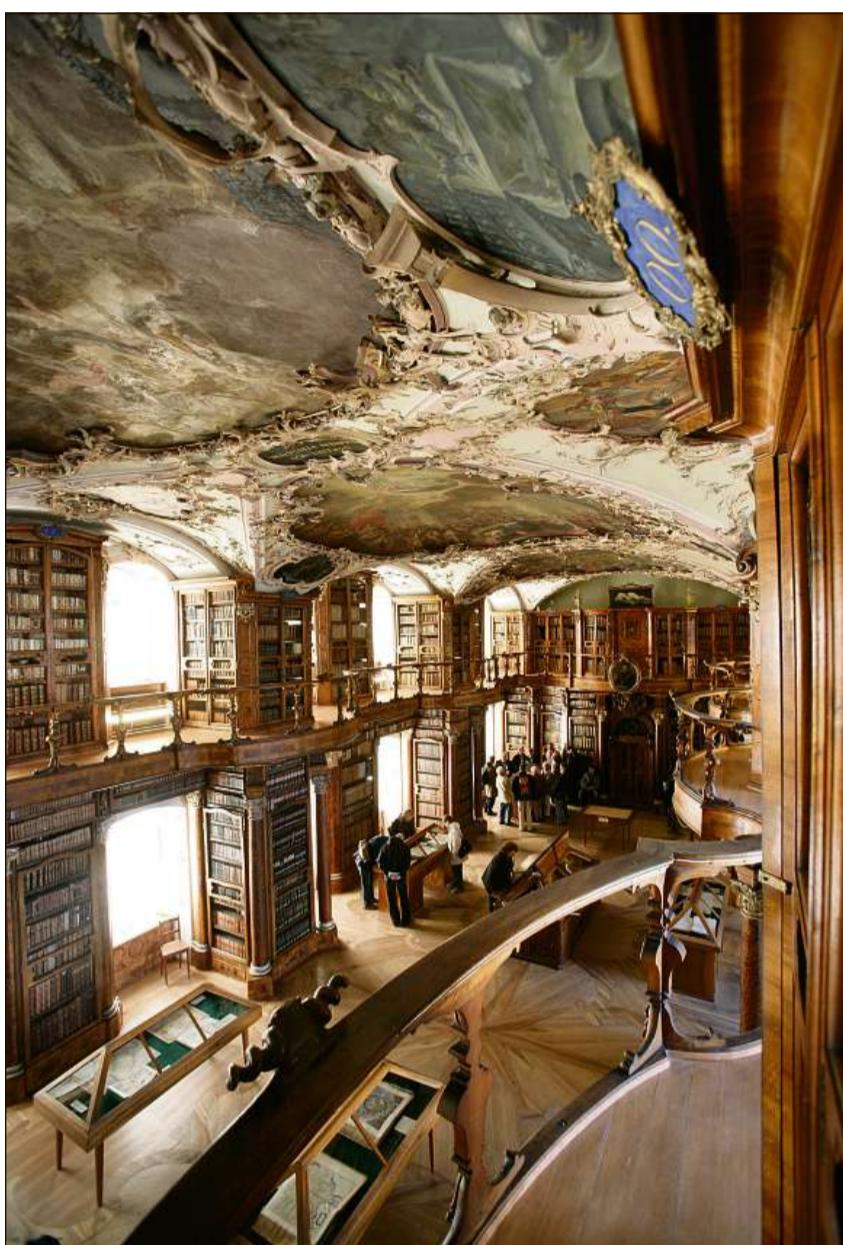
L'anteriura biblioteca benedictina da Son Gagl tutga tar las pli renomadas dal mund. Ella figurescha tranter il bains culturals mundials da l'Unesco. Ina visita en la pompusa sala da leger porscha surprisas e trumpadas. L'emprim èsi da trair en stgalfins. Els statan en ritscha avant la porta da la sala da leger. Igl è da proteger il palantschieu da las solas da las rotschas da visitaders. Sche mintgin zappitschass sin il lain-pign e lain-nuscher, fissan ils ornamenti en il palantschieu daditg destruids. Da passar atras la porta spetga l'emprim ina trumpetada. La sala da leger enconuschan ins da fotografias. Sin lezzas cumpara la sala en plaina glischur. Uss è la glisch fustg. Plirs barcuns-fanestra èn serrals. La raschun: Ils cudeschs sin las curunas ed en las vitrinas ston vegnir protegids da la glisch per betg sblitgir. Era la temperatura e l'umiditat na dastga betg svariar per ch'is stgazis, mantegnids durant tants tschientaners, na piglian betg donn.

In agen scriptorium

La sala è tgembleda cun art ed ins ha tuttina avunda glisch da contemplar tant las picturas e stucaturas sin il tschiel sura, sco era las figurines che chuchegan ord mintga entgarna. Strusch in lieuet che na fissa betg ornà cun maletg u intarsias. Las curunas da cudeschs creschan da las paraids siadora. Per cuntanscher ils cudeschs sisum ston ils bibliotecaris balanschar sin lautgas graschias. Sco visitader pon ins contemplar sez las vitrinas cun sias explicaziuns u sa servir d'ina audioguid. Da cuseglier èsi dentant d'accopagnar ina guidada da las 11.00 u da las 14.00. La biblioteca expilitescha l'istorgia da la claustra che cumenjan cun l'arrivada dal muntg Gallus enturn l'onn 600. Tschient onns pli tard introducescha Otmar las reglas benedictinas. Las scrittiras che la claustra basegna vegnan producidas en l'agen scriptorium. Fin l'endeschavel tschientaner tutga la claustra tar in dals impurtants centers culturals da l'Europa cun in scriptorium nua che muntgs produceschan ils cudeschs per ils quals Son Gagl è oz uschè renomà.

Scriver cun plima è fadius

L'avantatg d'ina guidada è ch'ins po gistschentar dumondas. «Quant ditg han ils muntgs da lez temp duvrà da scriver ina pagina?» dumonda in visitader. La biblioteca na sa betg inditgar ina durada precisa, ma ella dat in'idea da la lavour fadiusa: La scrittura carolinga saja relativ simpla. Tuttina stueva in muntg bugnar la plima suenter quatter segns en la tenuta. Trasora eri da tagliar il piz da la plima,

Tanta glisch sco sin questa fotografia n'hai uschiglio mai en sala. Plirs barcuns restan adina serrads per proteger ils cudeschs da la glisch, da svaris da temperatura e d'umidat.

MAD

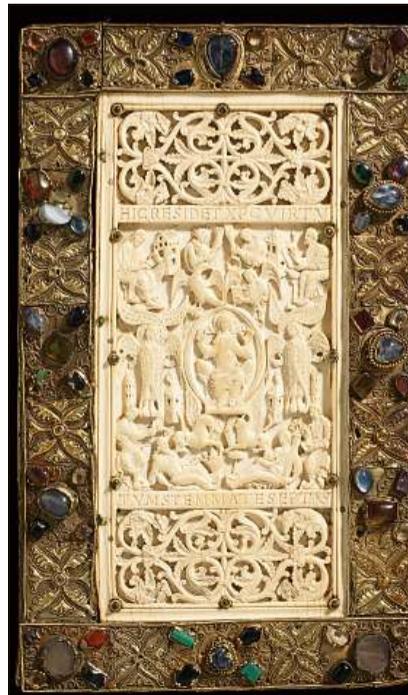
Dus stgazis spectaculairs

In dals stgazis pli spectaculairs è il «evangelium longum» d'enturn 895. La cuverta dal cudesch consista dad ivur en la quala il muntg Tuotilo ha zinslì davostier in maletg da Gallus cun l'urs. Davant è la cuverta decorada cun pedras. In'altra preziosa è il «psalterium aureum». È scrit cun minusclas carolingas – tuttas cun aur sin 344 paginas. Il muntg ha l'emprim stùi dessignar ils pleuds e pir suenter pudi tatgar la folia d'aur sin las letras.

En tut posseda la biblioteca passa 2000 scrittiras dal temp medieval tempriv, 1600 incunablas (stampats fin il 1520) e 160'000 cudeschs stampads.

Fotografias da pressa:

<http://www.stibi.ch/de-ch/kontakt/mediaien.aspx>

Il «evangelium longum» d'enturn 895: La cuverta dad ivur è decorada davantiers cun pedras. Davos è zinslì il maletg da Gallus cun l'urs.

FOTOS C. CADRUVI

Mintga pitschna entgarna è decorada, cun sculpturas, picturas, stuccaturas, intarsias u in palantschieu da parchet exquisit.

La sontga Wiborada ed autras cletgadas

Wiborada ha ina visiun: Ils Ungarais attatgan la claustra. Ella avertescha il convent e cuseglierà da zuppar las scrittiras custaiylas. Ils paders portan la biblioteca sin l'insla Reichenau. Cura ch'is Ungarais attatgan l'onn 926 la claustra, mitschan ils paders en ina fortezza. L'inclusoria Wiborada resta enavos, ella ha empermess da mai bandunar sia claustra. Ils invasurs sturneschan la dunna. In pau da quai è legenda, la mort da Wiborada è dentant nudada en ils cudeschs dal convent. Il 1047 declera il papa sontga la protectura da la biblioteca. Wiborada vala sco patruna dals bibliotecaris.

Anc autras giadas smanatschan attatgas e cunzunt brischaments la biblioteca. Ils emprims tschientaners protegia il «Hartmut-Turm» ils cudeschs, pli tard datti pliras evacuazioni.

Cura che Napoleon traversa la Svizra transporteschan ils paders truccas fin a Füssen en Germania. Tuttina na reuseschi betg adina da salvare mintga scrittura. Durant la guerra da Toggenburg trant il prinzi-avat da Son Gagl e ses subdis reformuls engolan ils Turitgais var tschient cedeschs ed il renomà globus songagli. Turitg ha uss restituì quaranta cedeschs ed il 2009 era ina copia dal globus apostol reproducida per quest intent. Il nov globus, atgnamain pli bel che l'original, san ins admirar en la biblioteca. Ma a Son Gagl èn ins anc adina permalà e se lamentà ch'is Turitgais avessan gi da returnar l'original. Ils Son Gaglias sez n'en era betg sontgs: En la biblioteca, paucs pass davent dal globus, sa chatta la mumia egipziana Schepenese, la quala nagin na vegniss sin l'idea da turnar.

L'inclusoria Wiborada haja salvà la biblioteca da l'attatga dals Ungarais il 926. Ella vala sco patruna dals bibliotecaris.

Entrar dastgan ins mo cun stgalfins. Quels giogan dal reminent ina rolla en il roman «Fräulein Stark» da Thomas Hürlimann.

FOTO C. CADRUVI